

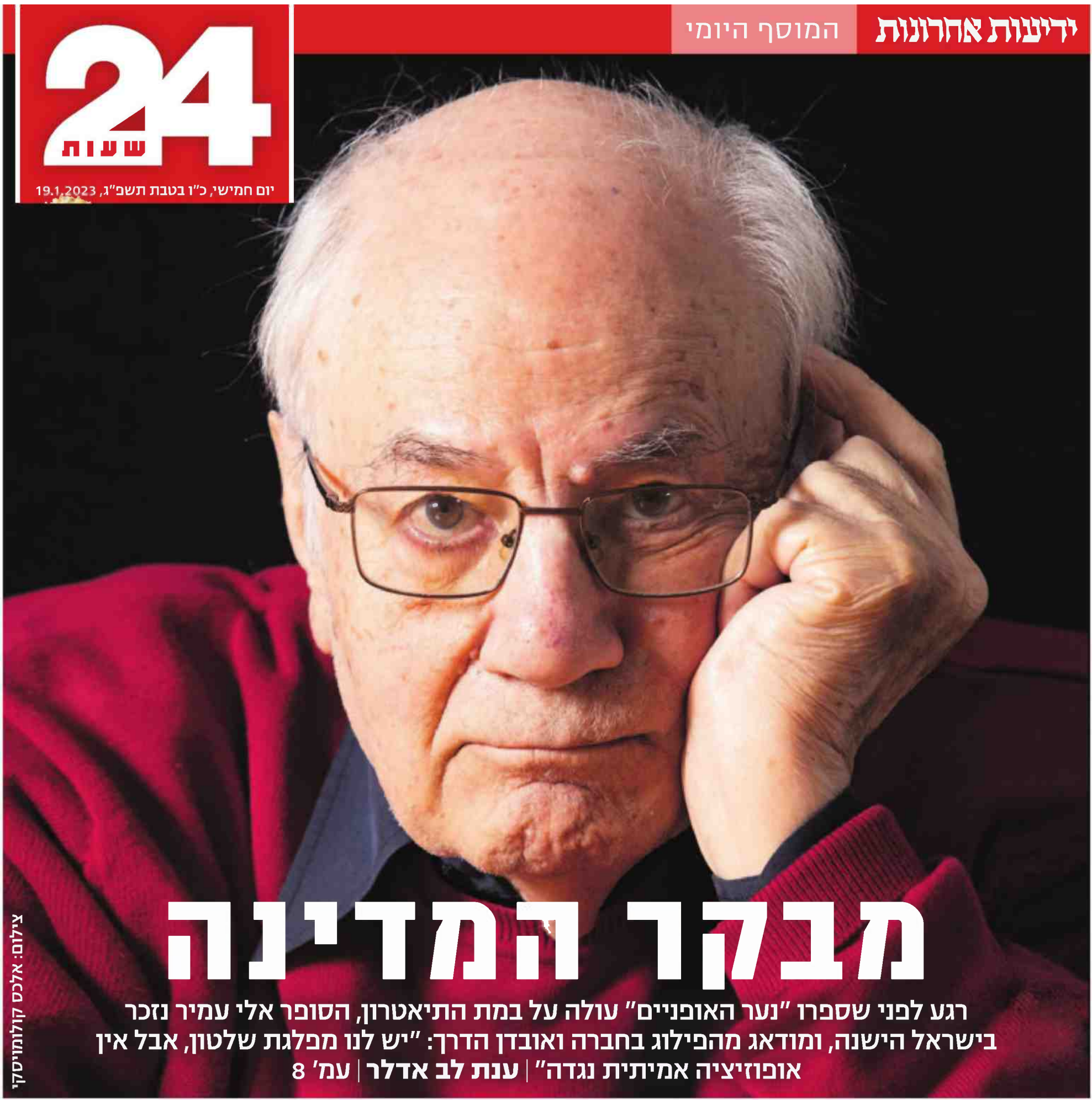
25.99x26.08	1/3	1 עמוד	24 שעות - ידיעות אחרונות	19/01/2023	84654360-6
תיאטרון החא - 12122					

24 שעות

יום חמישי, כ"ו בטבת תשפ"ג, 19.1.2023

המוסף היומי

ידיעות אחרונות

מבקר המדינה

רגע לפני שספרו "נער האופניים" עולה על במת התיאטרון, הסופר אלי עמיר נזכר בישראל הישנה, ומודאג מהפילוג בחברה ואובדן הדרך: "יש לנו מפלגת שלטון, אבל אין אפוזיציה אמיתית נגדה" | ענת לב אדלר | עמ' 8

צילום: אלכס קולומיסקי

"פעם פוליטיקאים נתנו משקל רב לסופרים. בן גוריון ושרת, וכמו כן רבין ופרס. מתי ראית את ראש הממשלה יושב עם קבוצת סופרים ומדבר איתם?"

נערים רצינו לעצב את פני המדינה. היום הדור הצעיר עומד בצד אדיש. זאת טעות חמורה

ענת לביאדלר | צילומים: אלכס קולומויסקי

על בימת החזרות של המחזה "נער האפניים", על פי ספרו האוטוביוגרפי של הסופר המוערך אלי עמיה, מונחות זו על גבי זו שלוש מוודות חומות, גדולות וישנות. הבמאית איה קפלן יצרה מהן גרם מדרגות מכמיר לב, שבו שחקני להקת תיאטרון החאן עולים ויורדים בין המעמדות והני מנים, בין האישי והציבורי, בין הפצעים שמחכים להגליד ואלה שידממו לתמיה.

עיניי מתמגנטות אל המוודות שאני זוכרת מצילומי השחור-לבן באלבום התמונות בבית סבי וסבתי, שעלו מבצרה אשר בעיראק, וכנראה שאלה הן גם המוודות שנשאו עמם הורי הילד פואד אליאס נאסח חלסצ'י, שייצק מבגדה, יכה שורשים בחולות המולדת ויהפוך להיות מחברם של "תרנגול כפרות" ושל "מפריח היונים", של "יסמין" ושל "נער האפניים", שעליו אומר עמיר בראיון ש"הספר הזה הוא 90 אחוז אוטוביוגרפי". ועכשיו הספר הזה עולה על בימת תיאטרון החאן בירושלים, מרחק לא גדול מביתו של עמיר בעיר שהוא כל כך אוהב, ומתגורר בה עד היום. גיבור העלילה הוא נורי, נער בן המותו של עמיר (שאותו מגלם השחקן הצעיר והמוכשר איתי שור), שמגיע לברו לעיר המצולקת ממלחמת השחרור, מתגורר עם הוריו בצריף במושבת חולות, וכמו רבים מילדי התקופה לומד בבית ספר ערב ובשעות היום עובד כרי לעזור בפרג'י סת המשפחה. נורי הוא מחלק עיתונים ומשמש גם כשליח על אופניים במשרד ראש הממשלה. את העיתון הוא מביא בכל בוקר גם לבית הוריה של מיכל, הנערה היפה משכונת רחביה (ניצן לברטובסקי) שליבו יוצא אליה, בזמן שאביו (יוסי עיני) יעקור אותו מעומק החולות הנורדים וישלח אותו לטעת את רגליו בארמת העמק הפורייה והמגיבה, להתחנך בקיבוץ ולהיעשות החלוץ שלפני המחנה.

"הבמאית והמחזאית איה קפלן פנתה אליי וביקשה להמחזי את הספר. הבטיחה לי שאפשר לעשות ממנו מחזה מצויק, או ישר אמרתי לה 'בבקשה, אני עומד לרשותך', מספר עמיר על הצערים הראשונים של נורי אל הבמה. 'איה התי' חילה לספר לי על הקווים הכלליים שהיא רוצה להכניס לעלילה וישר הבנתי שהיא קלטה יפה מאוד על מה הספר, שהיא מבינה שזה לא ספר רק עליו אלא שהוא הסיפור של בני הדור שלי, נערים עובדים בבית ברירה, שעלו לארץ יחד עם הוריהם שלא שלטו בעברית ולא ידעו איך להתאקלם פה. נערים כמוני, שהלכו לעבוד ולת' מוך בפרנסת המשפחה. היינו הגשר בין שם לכאן, אבל לא ויתרנו על לימודים. למדנו בבית ספר ערב לבגרות, וחלמנו על האוניברסיטה. אני למדתי בבית הספר שהיה במפגש בין אגריפס לשוק מחנה יהודה, היום במקום הזה ניצב בניין כלל", מחזיר אותנו עמיר אל עלילת המחזה והספר, ואל התמונות שהן אבני הבניין של נעוריו.

"מיטב המורים של ירושלים לימדו אותנו, והיה ברור להם שהם משקיעים בחבורה צעירה ומוכי שרת שרוצה ללמוד. אי אפשר היה שלא להעריך נערים שעובדים לפני בית הספר בשליחויות על אופניים, בכל מזג אוויר, ולפני שמספיקים להתר' חץ באים ללמוד בבית ספר ערב מארבע עד תשע בכל יום. אני זוכר את המורים כולם. את בית הספר ניהל ארון זמרון האב ובנו הלך בעקבותיו: המורה לאנגלית היה ארון סאוור, המורה למתמטיקה היה יהודי עיראקי בשם יהושפט, שהיה אסיר ציון. המורה לאנגלית היה איש צעיר שזה עתה התחתן והיה

ספרו האוטוביוגרפי של אלי עמיה, "נער האפניים", יעלה בקרוב על בימת תיאטרון החאן, במחזה שיספק נעוריו ואולי גם על דמותה של ישראל הצעירה, שהייתה שונה כל כך מזו המפולגת של ימינו. בראיון מיוחד הסופר המוערך ממליץ לציבור החילוני להילחם מול "הגל הלאומני שהשתלט על המדינה", חוזר אל קריירת המשחק הקצרה שלו לצד יהורם גאון, וחושף פרטים על ספרו החדש שאותו כתב בגיל 85

מאוהב עד תנוכי אוניו בכלה שלו. כולם הרביצו בנו תורה ובזכותם הלכנו ללמוד באוניברסיטה, כי זה היה החלום. כשנכנסתי בשערי האוניברסיטה בפעם הראשונה זה היה בדחילו ורחימו, בתחושה שאני נוגע בשמיים".

לכוד בין עולמות

כאן עמיר עוצר, כמחפש דבר מה שהוא שולף בהפתעה מתיבת האוצרות של זיכרונותיו. הוא מספר שהקשר שלו לתיאטרון החל עוד בנעוריו, אז היה שחקן חובב בלהקה. "הייתי שחקן בלהקת אורות, ניהל אותה יהודי יקר בשם משה עמיאל ושם למד ושיחק תקופה קצרה גם יהורם גאון. הלהקה שלנו העלתה באולם 'אדיסון' הגדול והמפואר בירושלים הצגת נוער על פי ספר של וילהלם טל ויהורם כמובן בתפקיד הראשי, ואני בתפקיד זוטא. אני חושב ששם התאהבתי בתיאטרון. לקחתי את שתי כיתות י' של בית ספר הערב שבו למרתי והבאתי את כולנו להצגה. לפני ארבע שנים העברתי הרצאה באוניברסיטת תל-אביב וניגשה אליי אחת הבנות שלמדו איתי בכיתת הערב, בחורה דתייה, שאמרה לי שבזכותי היא בפעם הראשונה הלכה לתיאטרון".

והיום אתה הולך לתיאטרון?

"היום כבר כמעט ולא. אבל היו שנים רבות שבהן ויתרתי על ארוחות צהריים כדי לראות תיאטרון. הרי מגיל 16 ועד גיל 20 גרתי בירושלים לבד ולמרתי באוניברסיטה, דחו לי את השירות הצבאי כדי שאסיים את הלימודים וחסכתי אוכל מפי כדי לראות הצגות שנערכו בעיר. יכולתי לומר את כל ההצגות שהוצגו אז בתיאטרון הישראלי, פשוט הייתי מכור לשחקנים, למחזות. הכרתי את כל השחקנים בשמות. חנה רובינא, חנה מרון היפה פייה, שחייתי בעולם הזה והאהבה הזו לתיאטרון נשארה בי עד היום. אני חושב שההליכה לתיאטרון בנעוריי היא חלק ממה שהוליד בי את הרחף לכתוב. לספר סיפור".

ועכשיו, חדר החזרות של החאן בוער כשהסיפור של גורי ומיכל עולה מהקירות ושוטף את העיניים בדמ?

עות. להקת שחקני התיאטרון, בדיוק כמו להקת שחקני אורות מנעוריו של עמיר, משתלטת על הבמה. "כל אחד מהשחקנים מגלם יותר מתפקיד אחד, חוץ מאיתי שור, שתמיד נשאר גורי, כלומר אלי עמיר", מסבירה לנו הבמאית קפלו את הדינמיקה על הבמה, שעליה מיטת סוכנות, מגדל המזוודות וגלגל אופניים שמסובב את הזיכרון ואת התודעה.

"אני מאוד אוהבת את אלי עמיר וקוראת את כל מה שהוא כותב", היא אומרת. "את 'נער האופניים' קראתי ומאוד אהבתי. זה היה מיד אחרי שעלתה ההצגה שלי בחאן על פי ספרו של עמוס עוז, 'סיפור על אהבה וחושך'. כששמעתי את עמיר אומר בראיון שהעובדה שעמוס עוז פירסם את 'סיפור על אהבה וחושך' עודדה אותו לכתוב את הרומן האישי הירושלמי שלו, הבנתי שאני חייבת לעבד את 'נער האופניים'. זו בדיוק אותה תקופה של החיים של עמוס עוז באותה עיר, כבן לעולים חדשים, אבל ממשפחה אחרת לגמרי ומרקע אחר לגמרי. החיבור הזה, של שני סופרים שמספרים את סיפוריה של תקופה בעיר אחת משתי נקודות מבט, עניין אותי מאוד".

אבל בסוף, קפלו אומרת, היא עיברה את הספר הזה מסיבה אחרת לגמרי, שלא קשורה למלחמתו של הנער אלי עמיר להשתייך למקום הזה, אלא נובעת מכאב אישי עמוק שנשארה עימה באותה התקופה. וכאבים, אנחנו כבר יורעים, מצליחים לתקשר אלה עם אלה. "הספר הזה לפת אותי

בבטן, וכל כך דיבר אליי, בגלל הארכיטיפ שבמרכזו הנער הזה שכנגד כל הסיכויים וכנגד הרבה כוחות יותר גדולים ממנו - הולך כמו מתאבד לעבר המטרה, במשך שנים - נופל וקם".

ואיך המאבק של נער בן 16 בשנות ה-50 דיבר אלייך היום, בישראל של 2023?

"בדיוק כשקראתי את הספר הייתי אחרי שנים של טיפולי פוריות, בלי שום הצלחה שנראתה באופק. חווייתי אובדנים וקשיים ובדיוק אז יצא 'נער האופניים'. קראתי אותו פשוט בבכי. וכיוון שגורי הלך כנגד כל הסיכויים וגם אני הלכתי כנגד כל הסיכויים, הרגשתי שאני חייבת לכתוב את הדמות הזו", אומרת קפלו, שבינתיים הפכה לאמא. "היום, בחזרות, אני מסבירה לשחקנים המון דברים דרך מה שאני הרגשתי בשנים של חוסר ההצלחה בטיפולי הפוריות - האכזבה מצד הגוף שלי, רופאים חסרי לב, מלחמות ברימוי העצמי ומערכת נוקשה. זה ממש כמו שהדמות של גורי נלחמה בפקידים ובטסיגמות ובנסיבות. את הספר הזה קראתי ועיברתי בבכי".

ומה אלי אמר?

"היה לי קשה מאוד לספר לו את זה בהתחלה. לקח לי זמן. אבל בכתיבה של אלי יש ממד שמאוד מחובר לנשיות, ולכן היא תופסת אותך בבטן. היכולת שלו להכניס אותך לעולם שלו

לגת שלטון, אבל אין אופוזיציה אמיתית נגדה", הוא אומר. "אין שתי מפלגות כמו שפעם היו הליכוד והעבודה או מפ"א וחרות. שני מחנות אידיאולוגיים עם מנהיגים גדולים שנלחמו את המלחמה הזו, והציבור נקרא להחליט. היום הימין נמצא בשלטון ויש לו עמדה ברורה - מרבית האנשים שם רוצים את שני חלקי ארץ ישראל, זו שלנו זו גם כן".

אבל זה לא חדש.

"נכון. אבל זאת אידיאולוגיה. השמאל נמצא כל הזמן בחיפוש אחרי פתרונות, גם אלטרנטיביים, והוא לא ניצח בסופו של דבר. גם לא בעולם. השמאל נפל וגם הסוציאליזם נפל וגם הקומוניזם נפל וזה משפיע גם על ישראל. היום מפלגה שיש לה מנהיג כריזמטי בעל כוח ויכולת למשוך אחריו אנשים מצליחה לעשות את העבודה, וזה מה שקורה במחנה הימין. למחנה השני אין מישהו שיכול להתחרות בנתניהו. שלא לדבר על הגל הלאומני שהשתלט על המדינה במסווה של כביכול פטריוטיזם, אבל בעצם מאופיין בתיאבון גדול שרוצה את ארץ ישראל כולה, בלי להתחשב שיש פה עם של 2.5 מיליון פלסטינים, שאם יתחילו להילחם בנו ימררו לנו את החיים".

ומיליוני ישראלים שרוצים לחיות במדינה חילונית ודמוקרטית, ורואים איך היא משנה את פניה.

"ולכן החילונים צריכים להילחם על דרכם, אסור לוותר. מה שמתרחש במדינה מדאיג אותי מאוד".

והצעירים מיואשים.

"מיואשים? הייתי אומר שהם אדישים. כשאני הייתי נער, והגעתי ארצה בשנות ה-50, רצינו לעצב את פני המדינה, לקבוע את דרכה. היינו קבוצה של מיליון וחצי עולים חדשים מכל מיני ארצות שבאו לארץ ולקחו אחד ריות והלכו לצבא ולמשימות חלוציות והיו מעורבים בפוליטיקה. היום זה לא ככה. יש מדינה, יש מוסדות, יש אחד ריות כביכול, אבל הדרור הצעיר עומד בצד. זאת טעות חמורה מאוד, העמידה הזאת מהצד, ואני לא יודע איך נצליח לעורר אותם.

"פעם גם הייתה פה קבוצת סופרים חזקה ובעלת השקפות עולם מגובשות שנלחמה על דמותה של המדינה ועל עיצובה. פעם פוליטיקאים גם נתנו משקל רב לסופרים. בן-גוריון ושרת היו מתייעצים עם סופרים, כמובן רבין ופרס, שכמה וכמה פעמים נקראתי אליו. היום אין דבר כזה. מתי ראית את ראש הממשלה יושב עם קבוצת סופרים ומדבר איתם או מתייעץ איתם? וגם אם יעשה את זה, לא יאמינו לו שזה אמיתי. פעם לשמוע את דעתם של הסופרים היה חלק ממהות החיים במדינה, כאשר הם נדרשו כאנשי רוח לעצב את דעת הקהל ואת הלך הרוח. היום זה לא ככה, לצערי הרב".

אז מה יהיה?

"כל דור חי את חייו ומנסה לעצב את חייו לפי נטיותיו. הדרור של היום, במרבית המקרים, אין לו עניין לעצב את המדינה. הוא רוצה לחיות את החיים שלו בשקט. לא להתערב. 'הפוליטיקאים יעשו מה שהם רוצים, במילא זה לא ישפיע עליי'. זו ההשקפה היום. וזו טעות".

בוא נחזור ליצירה. סיפרת לא מזמן שאתה עובד על ספר חדש.

"אכן. הספר הבא הוא קובץ של סיפורים ואפי' זורות שיראה אור ב'עם עובד' בפברואר הקרוב. הספר בנוי קטעים קטעים של פרוזה, חלקם נוגים עים לחיי וחלקם משלימים את הספרים שכתבתי. אלה שמכירים את ספריי יזהו בקלות לאיזה מהם מתייחס כל קטע ומה משלים את מה".

ומה עם הרומן הבא?

"אני בן 85, לאט לאט".

מתוך החזרות למחזה 'נער האופניים' | צילום: משה נחומוביץ

ולגרות את מיצי החושים באוכל, באהבה, בזעם, בריחות - וזה אף פעם לא על חשבון העלילה, שכל הזמן דוהרת קדימה".

גם במהלך החזרות עם להקת השחקנים של החאן, אומרת קפלו, עלה נושא העלייה ארצה, גם בין השחקנים לבין עצמם, שרובם ממשפחות של יוצאי עדות המזרח. כל אחד דיבר על הבית ועל המשפחה ועל העלייה של הדרור הקודם מים, כולל מעצבות התפאורה והתלבושות שעלו מאוקראינה ומרוסיה. "פתאום את קולטת את עוצמת הברדק שהיה בימים ההם", אומרת קפלו. "אף סופר לא העביר את הברדק הזה כמו אלי עמיר. היכולת שלו לעשות את זה נובעת מכך שהוא באמת היה נער שנלכד בין העולמות".

עמיר מצידו מכריז באוזנייה של קפלו שהוא סומך עליה במאה אחוז שתדע להעביר את תחושותיו לבמה, ולא, אין לו שום רצון לכתוב בעצמו מחזות או לעבד את ספריו. "בכתיבה ספרותית יש לך מרחב גדול", הוא מסביר, "אתה יכול לתאר תיאורים - נוף, בני אדם, רגשות - כמה שאתה רוצה. בתיאטרון הדיאלוג מדבר, אם הדיאלוג טוב הלך לך, אם הדיאלוג לא טוב - הלך עליך. יותר קל לי בספרות".

אזרח מודאג

עמיר מתייחס לפילוג בעם, מנסה להסביר מה קרה לנו. "נתקענו בסיטואציה שבה יש לנו מפ"